

Зінаїда Василівна Смутчак

доктор економічних наук, доцент,
Льотна академія Національного авіаційного університету
<http://orcid.org/0000-0002-6079-9227>

Оксана Юріївна Ситник

кандидат економічних наук, доцент,
Льотна академія Національного авіаційного університету
<http://orcid.org/0000-0001-5234-7792>

Проблеми вимушено переселених осіб з Донецької та Луганської областей до інших регіонів України

Внутрішня міграція, тобто переміщення в кордонах окремих держав, не менш важлива для економічного та соціального розвитку, ніж міждержавна. Вона не впливає на чисельність та склад населення країни в цілому, проте спричиняє зміни в його розміщенні, статево-віковій структурі мешканців окремих регіонів, є наслідком і важливим чинником регіональних відмінностей, напряду пов'язана з процесами індустріалізації та урбанізації, депопуляції села. За обсягами внутрішня міграція значно переважає міжнародну [1]. Згідно з підрахунками ООН, внутрішніми мігрантами, тобто особами, які проживають у власних країнах, проте не в тих регіонах, де народилися, є не менш як 12% населення планети, тоді як міжнародними – трохи більше 31%.

Внутрішня міграція спричиняється загалом тими ж причинами, що й міжнародна, має подібну мотивацію, тобто, покращення умов життя та праці, тому спрямована переважно із депресивних регіонів у ті, які динамічно розвиваються, - з сільської місцевості в міста та індустріальні центри. Проте, внутрішня міграція може призвести до збезлюднення певних територій і надмірної концентрації населення в інших. Водночас, так само, як і міграція за кордон, вона сприяє підвищенню доходів домогосподарств, зменшенню бідності, набуттю нових знань та досвіду, тобто накопиченню людського капіталу. Причому вплив внутрішньої міграції на розвиток очевидно більший, ніж міграції міжнародної [1; 2]. Разом з тим, вона не спричиняє втрат трудового та інтелектуального

потенціалу країни. Для країн, які є донорами робочої сили для міжнародного ринку праці, а саме до цієї групи належить Україна, внутрішня міграція виступає вагомим альтернативним варіантом виїзду за кордон.

Отже, внутрішня міграція заслуговує на належну увагу влади та суспільства, врахування при розробці соціально-економічних програм, та потребує адекватного політичного оформлення. Особливої актуальності розробка заходів з її регулювання набуває в сучасній Україні внаслідок подій, які спричинили масові недобровільні переміщення населення, що несуть серйозні виклики для держави [1; 2].

Починаючи з 2014 р. численні внутрішні переселення в Україні, спричинені анексією Криму та воєнними діями на Донбасі, носять вимушений характер. За інформацією Міжвідомчого координаційного штабу з питань соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО), станом на 20 липня 2016 р. з непідконтрольних Уряду територій до інших регіонів України переміщено 1 млн. 29 тис. 571 особа, у тому числі у тому числі з Донецької і Луганської областей 1 млн. 7 тис. 112 осіб та Автономної Республіки Крим і міста Севастополь 22 тис. 459 осіб, серед яких 170 тис. 581 дитина та 495 тис. 93 особи з інвалідністю та похилого віку (рис. 1).

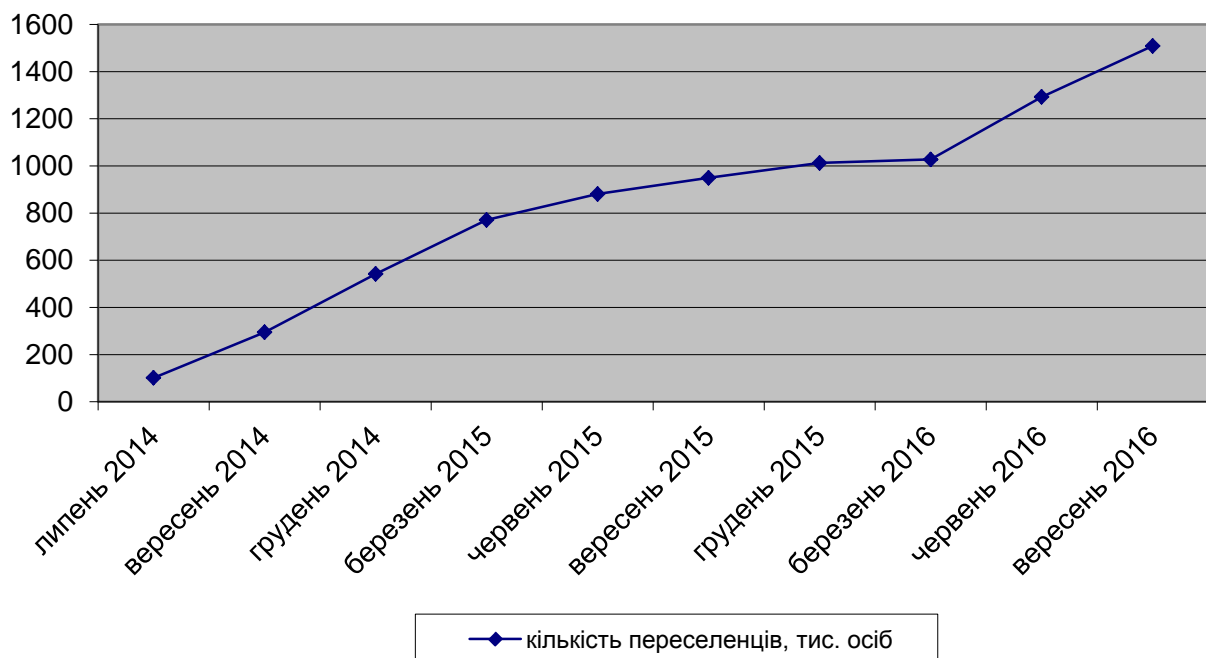

Рис. 1. Оперативна інформація про переселення з Криму та непідконтрольних Уряду України територій Донбасу до інших регіонів, тис. осіб, 2014-2016 рр.
побудовано за джерелом [3; 4]

Водночас за даними Міністерства соціальної політики України, яке здійснює реєстрацію ВПО, що є передумовою отримання соціальної підтримки, чисельність вимушених мігрантів більша і з початку проведення АТО зі сходу України тимчасово переміщено в інші регіони України 1 млн. 98 тис. 505 осіб з яких 184 тис. 505 дітей та 507 тис. 946 осіб з інвалідністю та похилого віку, у тому числі з Донецької і Луганської областей 1 млн. 75 тис. 667 осіб та Автономної Республіки Крим і міста Севастополя 22 тис. 838 осіб [5].

Незважаючи на безперервну працю законодавців у напрямку покращення та забезпечення прав та свобод осіб, які мають статус внутрішньо переміщених, існує низка нагальних проблем. Досить важливою на сьогодні є проблема працевлаштування працездатної частини осіб з цієї категорії. Виходячи з результатів дослідження, яке проводилося міжнародною ГО «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я», першочерговими потребами вказаної категорії осіб є (рис. 2): фінансова (потреба у працевлаштуванні) – 69,5%; гуманітарна (їжа та одяг) – 65,7%; житлова – 62,8%; медична – 49,8%; соціальна – 13,5%; психологічна – 11%; юридична – 11%; культурна – 7,3%; політична – 6,2% [6].

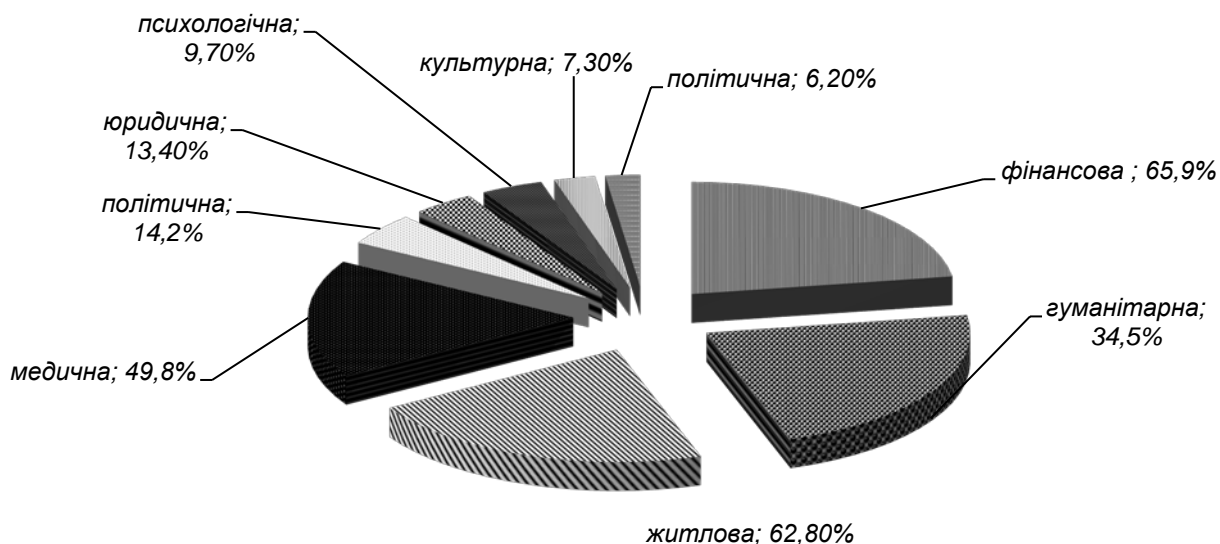

Рис. 2. Результати опитування ВПО щодо першочергових потреб
складено за джерелом [6]

Проблемною виявилась реєстрація внутрішньо переміщених осіб, на що вказують правозахисні організації, які надають правову допомогу даній категорії осіб. Перш за все, це масові відмови внутрішньо переміщеним особам через неправильне визначення території, з якої відбувається внутрішнє переміщення. Переселенцям з деяких районів проведення АТО, підконтрольних українській владі населених пунктів відмовляють у реєстрації. Це при тому, що в цих та інших населених пунктах були артилерійські обстріли, було зруйноване житло, інфраструктура тощо.

Особливою актуальністю сьогодні вирізняються проблеми щодо здійснення заходів з облаштування та працевлаштування вимушених переселенців з анексованого Криму, Донецької та Луганської областей, охоплених гібридною війною, підтримки українців, що проживають у країнах СНД, Балтії та далекого зарубіжжя, врегулювання статусу кримськотатарського народу, співпраці з міжнародними організаціями у протидії і боротьбі з нелегальною міграцією, облаштування кордонів, приведення українського міграційного законодавства у відповідність до вимог міжнародних норм і принципів міграції, врегулювання інтенсивних потоків зовнішньої трудової міграції, соціального та правового захисту українських громадян, які працюють за кордоном і попередженню впливу інтелектуального потенціалу. Невирішеними залишаються проблеми, пов'язані із дискримінацією внутрішньо переміщених осіб внаслідок недоліків наведених вище законодавчих та підзаконних актів та адміністративної практики; забезпечення житлом переселенців, їх працевлаштування.

В сучасних умовах масштабності інтеграційних процесів збільшується кількість міграційних потоків і їх роль у розвитку національної економіки. Підвищується і значущість України у цих процесах, що обумовлено її вигідним геополітичним розташуванням, яке надає великі потенційні можливості для розвитку національної економіки, створює додаткові умови для залучення до всесвітнього міграційного руху населення. Поширеність і трансформація міграційних процесів як явища, набуття ними нових рис, актуалізує завдання щодо формування державної міграційної політики, адекватної сучасним викликам і реаліям, з врахуванням вектору європейської інтеграції, спрямованої на мінімізацію негативних наслідків, використання позитивного потенціалу міграції для розвитку економіки. Наслідки подій у східних областях сприяли

активізації міграційних процесів, маючи, в свою чергу, потужний вплив на реалії і перспективи соціально-економічного розвитку всієї країни.

Тому, розв'язання проблем, пов'язаних з вимушеною внутрішньою міграцією, стосується не лише певної категорії громадян і окремих територій розселення, а являє собою проблему національного масштабу, що вимагає зміни парадигми в сфері регулювання міграційним рухом населення, формування дієвої державної політики і концептуальних основ вирішення проблем в сфері міграції.

Список використаних джерел

1. Малиновська О.А. Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. № 17, Серія «Соціальна політика». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1888/>

2. Migration and Development Within and Across Borders. Research and Policy Perspectives on Internal and International Migration /Ed. by J.DeWind & J. Holdaway. - Geneva: OM, 2008. - P. 18 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://essays.ssrc.org/acrossborders/wp-content/uploads/2009/08/ch2.pdf>

3. Міграція в Україні: факти і цифри 2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

4. Міжвідомчий координаційний штаб з питань соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з районів проведення антитерористичної операції та тимчасово окупованої території. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/247529229>

5. Близько 1,1 млн. осіб переміщені із зони АТО в інші регіони України – МВС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1662179-blizko-1-1-mln-osib-peremischeni-iz-zoni-ato-v-inshi-regioni-ukrayini-mvs>

6. Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні та послуг для них [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lhsi.org.ua/images/2015/Doslidzhennya_VPO_LHSI2015.pdf.